

Mirna SINDIČIĆ SABLJO

Pascale Casanova i struktura svjetskoga književnog prostora

Pascale Casanova, *Svjetska književna republika*, prev. Vanda Mikšić, Meandarmedia, Zagreb, 2024.

Svjetska književna republika (*La République mondiale des lettres*) Pascale Casanove, jedan od ključnih naslova suvremene sociologije književnosti, objavljena je 1999. godine u uglednoj francuskoj izdavačkoj kući Seuil. U toj opsežnoj monografiji autorica analizira transnacionalne dinamike koje strukturiraju književni prostor, a koje su u određenoj mjeri pod utjecajem društveno-političkih čimbenika. Knjiga se temelji na tekstu doktorskog rada koji je, pod naslovom *L'espace littéraire international* (prev. *Međunarodni književni prostor*), obranjen 1997. godine. Autoričin mentor bio je ugledni francuski sociolog Pierre Bourdieu. Iz Bourdieuove teorije Casanova preuzima poimanje književnog polja, razlikovanje njegova središta i periferije te ideju autonomije polja. Pascale Casanova (1959.–2018.) godinama je bila zaposlena kao književna kritičarka i producentica na javnoj radijskoj postaji France Culture. Stalno radno mjesto na nekoj od francuskih visokoškolskih institucija nije imala, no bila je gostujući predavač na pariškoj Visokoj školi za društvene znanosti (EHESS) te na sjevernoameričkim sveučilištima UCLA i Duke. Do prerane smrti 2018. godine, osim *Svjetske književne republike*, objavila je značajan broj znanstvenih radova te je napisala i uredila niz knjiga: *Beckett, l'abstracteur* (1997), *Kafka en colère* (2011), *Des littératures combatives: L'internationale des nationalismes littéraires* (2011), *La Langue mondiale: Traduction et domination* (2015).

Zahvaljujući prijevodu na engleski jezik 2004. godine, kao i objavljivanju knjige u izdavačkoj kući Harvard University Press, *Svjetska književna republika* dobila je svjetsku vidljivost i priznanje. Interes za knjigu Pascale Casanove uvelike je vezano uz porast zanimanja za koncept svjetske književnosti. Nakon prijevoda na engleski jezik uslijedili su prijevodi na desetak drugih – španjolski, japanski, portugalski, rumunjski itd., a odnedavno i hrvatski jezik. Casanovinu knjigu na hrvatski je jezik prevela Vanda Mikšić, a objavila zagrebačka izdavačka kuća Meandarmedia u biblioteci Vrste prostora. Pascale Casanova, oslanjajući se na J. W. von Goethea, Johanna Gottfrieda Herdera, Valeryja Larbauda, Ferdinanda Braudela i Antoineta Bernana, opisuje pojavu i razvoj autonomnoga međunarodnog književnog polja, kao i pitanja nejednakih razmjena u odnosima među

kulturama i jezicima. U knjizi koja se sastoji od dva dijela (1. Književni svijet, 2. Književne pobune i revolucije), fokus premješta s nacionalnoga na međunarodno polje, koje se po njoj razvija od 16. stoljeća nadalje, odnosno od sukoba između latinskog i francuskog jezika oko legitimiteta, prestiža i konsakracione moći. Prema Casanovi, novo razdoblje počinje objavom Joachim du Bellayeva teksta *Défense et illustration de la langue française*. Svjetski se književni prostor potom formirao u dvije faze, od kraja 18. stoljeća i tijekom 19. stoljeća te nakon razdoblja dekolonizacije. Hijerarhijski je strukturiran u odnosu na imaginarnu liniju, odnosno na grinički meridijan književnosti, koja u različitim povijesnim razdobljima može biti različito pozicionirana.

Udaljenost od središta mjeri se u odnosu na nulti književni meridijan. Stoga se svjetski književni prostor dijeli na središte i periferiju, a središnji je, dakako, dominantan. Središte je ono mjesto u kojem se oblikuje modernost te koje posjeduje književni kapital akumuliran stoljećima. Casanova vjeruje da književni prostor oblikuju razmjene, ali i sukobi do kojih dolazi zbog konkurencije među jezicima i književnostima. Osim o geografiji svjetskoga književnog prostora, Pascale Casanova piše i o načinu na koji se akumulira književni prestiž te kulturno-književni kapital, kao i o načelima dominacije u tom prostoru, o načinima nametanja kulturne hegemonije te različitim borbama za stjecanje legitimiteta. Posebnu pažnju posvećuje ulozi Pariza kao prijestolnice svjetske književnosti od sredine 19. do sredine 20. stoljeća. Opisuje konsakracionu moć Pariza, koji zato postaje privlačan piscima iz različitih dijelova svijeta željnim stjecanja književne reputacije. Autoricu *Svjetske književne republike* također zanima subverzivni potencijal autora smještenih na književnoj periferiji, koji su nerijetko predvodnici simboličkih revolucija. Takvi marginalizirani autori svojom estetskom pobunom i nadilaženjem okvira nacionalnih književnosti stvaraju nove vrijednosti u književnom polju. Takvi su, primjerice, slučajevi Jamesa Joycea, Franza Kafke, Samuela Becketta, Henrija Michauxa, C. F. Ramuza, V. S. Naipaula te Danila Kiša. Casanova također ističe važnost književnih nagrada, ali i književnih prijevoda kao jedne od važnijih konsakracionih instanci. U svojoj knjizi naglašava da prijevodi omogućuju cirkuliranje.

Knjiga Pascale Casanove dugo je vremena bila posve osamljena u francuskoj znanosti o književnosti, orijentiranoj poglavito prema formalističkim istraživanjima književnih tekstova, zbog čega nije postigla značajniji odjek. Tek je nakon prijevoda na engleski jezik potaknula brojne rasprave i polemike. Najčešća kritika upućena *Svjetskoj književnoj republici* bila je ta da pretjerano vrednuje francusko književno polje i francuski jezik. Osim frankocentričnosti, zamjerali su joj ispuštanje srednjovjekovnog razdoblja, o kojem piše Ernst Robert Curtius, podcjenjivanje talijanske i engleske književnosti te Londona i New Yorka kao književnih središta. Također, zamjerali su joj ispuštanje azijskih i afričkih književnosti. Bez obzira na te primjedbe, koje su joj uglavnom upućivali postkolonijalni kritičari, Casanovina je knjiga danas uvelike citirana te ostaje relevantna kao i u trenutku objave. Po-

nudila je nove perspektive te postala ključna referenca u raspravama o svjetskoj književnosti, iako je Casanova toj sintagmi pretpostavila one „svjetske književne republike” i „međunarodnog prostora književnosti”. Njezina je knjiga dala važan doprinos raspravama o svjetskoj književnosti (*World Literature/Weltliteratur/La littérature mondiale*) – pojmu čijoj je konceptualizaciji, uz Davida Damroscha i Franca Morettija, ona itekako pomogla. Nakon J. W. von Goethea i Ericha Auerbacha upravo se Casanova tom temom sustavno bavila. Casanovin pokušaj rekonstrukcije svjetskog književnog polja pobudio je zanimanje za tu temu.

Prijevod knjige Pascale Casanove na hrvatski jezik značajan je doprinos humanističkim i društvenim znanostima u nas jer može potaknuti nova, sociološki utemeljena istraživanja hrvatske književnosti i njezina pozicioniranja unutar svjetske književnosti te analize odnosa s drugim kulturama i književnostima. *Svjetska književna republika* će, osim užoj akademskoj zajednici, prije svega znanstvenicima i studentima komparativne književnosti, kroatistike, kulturnih studija i sociologije, zasigurno biti zanimljiva (književnim) prevoditeljima, nakladnicima i široj kulturnoj javnosti, i to zbog analize načina na koji funkcionira polje svjetske književnosti. Bez obzira na činjenicu da je prvi puta objavljena prije dvadeset pet godina, Casanovina knjiga zavrđuje biti čitana i danas. Njezin će prijevod, koji potpisuje vrsna i nagrađivana prevoditeljica s francuskog i talijanskog jezika Vanda Mikšić, zasigurno doprinijeti uspostavljanju i redefiniranju stručnog nazivlja iz područja sociologije književnosti te znanosti o književnosti.